

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

Ενότητα 1: ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΑΣ Γ΄
Εισαγωγή στο αρχαίο τραγικό θέατρο (68Θ204)

Μήδεια

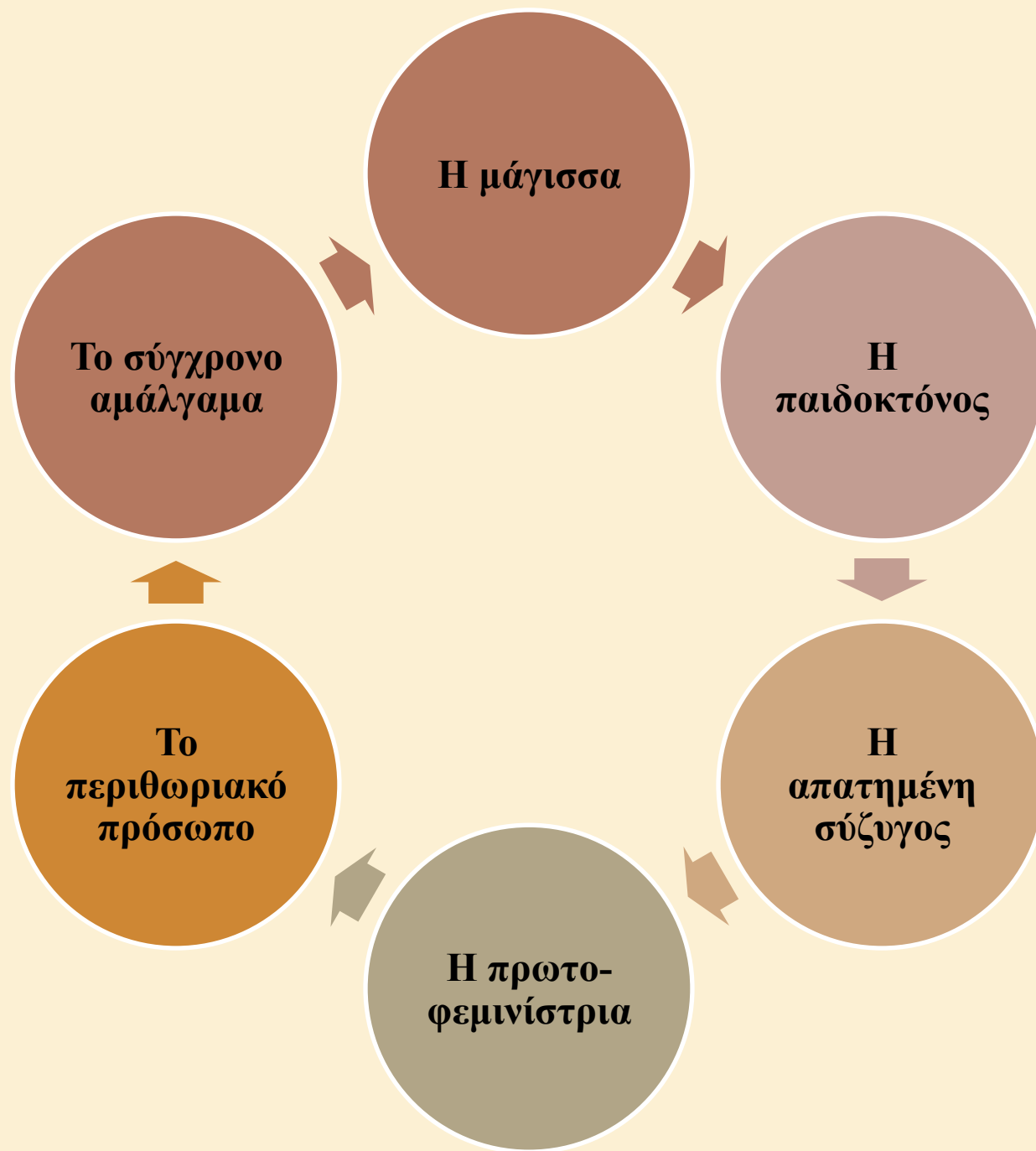
Αικατερίνη (Καίτη) Διαμαντάκου
Φιλοσοφική Σχολή
Τμήμα Θεατρικών Σπουδών

Ευαγγελία Ράντου - Μήδεια

© René Habermacher

Εικόνα 1: *Μήδεια*, χορογραφία-σκηνοθεσία: Δημήτρης Παπαϊωάννου, 2008
Ευαγγελία Ράντου (Μήδεια)

Η ταυτότητα της τραγωδίας Ι

- Τετραλογία: *Μήδεια*, *Φιλοκτήτης* (τρωικός κύκλος), *Δίκτυς* (αργειακός κύκλος), *Θερισταί* (κύκλος του Ηρακλή, Φρύγας Λιθυέρσης ή Λιτυέρσης)
- Τετραλογία ελεύθερης θεματικής σύνθεσης
- Έτος διδασκαλίας: **431 π.Χ.**
- Τρίτο βραβείο (α΄ βραβείο: Ευφορίων με *Προμηθέα*;, β΄ βραβείο: Σοφοκλής)
- Η πρώτη σωζόμενη «τραγωδία» του Ευριπίδη

Η ταυτότητα της τραγωδίας II

- **454 π.Χ.: Μεταφορά του συμμαχικού ταμείου στην Αθήνα**
- **451 π.Χ.: Νόμος Περικλή, που επέτρεπε σε κάποιον να αποκτήσει την αθηναϊκή υπηκοότητα μόνο εφόσον και οι δύο του γονείς ήταν Αθηναίοι**
- **445 π.Χ.: Τριακονταετής ειρήνη μεταξύ Αθήνας και Σπάρτης**
- **Περ. 445 π.Χ.: Χωρισμός Περικλή από την πρώτη γυναίκα του (από την οποία είχε δύο παιδιά) και σχέση με τη (Μιλήσια) Ασπασία**

Η ταυτότητα της τραγωδίας II

- **448/7 π.Χ.: Ξεκινά η κατασκευή του Παρθενώνα – 438: εγκαίνια του Παρθενώνα στα Παναθήναια – 433/32 π.Χ.: ολοκλήρωση του γλυπτού διακόσμου (κενταυρομαχία, τιτανομαχία, αμαζονομαχία, τρωικός πόλεμος: μετόπες – πομπή Παναθηναίων: ζωφόρος)**
- **Παραμονές του Πελοποννησιακού Πολέμου (431 π.Χ. κ.εξ.), παραμονές της πτώσεως και της διαλύσεως της Αθήνας, περίοδος εύθραυστων διπλωματικών σχέσεων και μειωμένης εμπιστοσύνης**

**Μεγάλη
Ελλάδα
(Κάτω Ιταλία
και Σικελία)**

**Μέγαρα
(μέλος της
Πελοποννησιακής
Συμμαχίας, είχε
αποστατήσει βίαια από
την Αθηναϊκή
Συμμαχία το 446)**

**Κόρινθος
(αριστοκρατικό
μέλος της
Πελοποννησιακής
Συμμαχίας)**

**Αθήνα-
Σπάρτη**

**Ποτίδαια
(αποικία της
Κορίνθου,
υποτέλές μέλος
της αθηναϊκής
συμμαχίας, που
αποστάτησε το
432)**

**Επίδαμνος,
(ανταγωνίστρια
πόλη στο εμπόριο
του Ιονίου, αποικία
της Κέρκυρας)**

**Κέρκυρα
(αριστοκρατική
αποικία της
Κορίνθου)**

Η ταυτότητα της τραγωδίας III

- 1.419 στίχοι
- Δραματικά πρόσωπα: ΤΡΟΦΟΣ – ΚΡΕΩΝ – ΠΑΙΔΕΣ [Μέρμερος και Φέρης]– ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ – ΜΗΔΕΙΑ (561 στ.) – ΙΑΣΩΝ (201 στ.), γιος του Αίσινα και της Πολυμήδης ή Αλκιμήδης– ΑΙΓΕΥΣ (γιος του Αθηναίου Πανδίωνα και της Μεγαρίτισσας Πυλίας)– ΑΓΓΕΛΟΣ – ΧΟΡΟΣ γυναικών της Κορίνθου (297 στ.)

Η ταυτότητα της τραγωδίας IV

➤ Ανάγκη δύο υποκριτών;

1) ΤΡΟΦΟΣ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ (Ε΄Επεισοδίου, στ. 1002-1080),
ΚΡΕΩΝ, ΙΑΣΩΝ, ΑΙΓΕΥΣ, ΑΓΓΕΛΟΣ

2) ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ (Προλόγου, στ. 96 κ.εξ.<), **ΜΗΔΕΙΑ**

➤ Ανάγκη τριών υποκριτών;

1) ΤΡΟΦΟΣ

2) **ΜΗΔΕΙΑ**

3) ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ

ΚΡΕΩΝ, ΙΑΣΩΝ, ΑΙΓΕΥΣ, ΑΓΓΕΛΟΣ

Η ταυτότητα της τραγωδίας V

- **Δραματικός αναπαριστάμενος χώρος: αρχοντικός οίκος Μήδειας-Ιάσονα στην Κόρινθο**
- **Δραματικός αναπαριστάμενος χρόνος: Αρκετά χρόνια μετά τη μετακίνηση του Ιάσονα και της Μήδειας από την Ιωλκό στην Κόρινθο, η «ημέρα» της αναστολής της εξορίας της Μήδειας και της παιδοκτονίας**

Εικόνα 2: *Μήδεια*, ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Πάτρας, σκηνοθεσία Anatoli Vassiliev, 2008
Μήδεια: Λυδία Κονιόρδου – Ιάσων: Νίκος Ψαρράς

Η Μήδεια πριν από τη *Μήδεια* του Ευριπίδη

- Εύμηλος, *Κορινθιακά* (χαμένο ιστορικό έπος από τα μέσα 8ου αι. π.Χ.)
- Ομήρου *Οδύσσεια* XI, 256κε., XII, 70 (Πελίας, Αίσων, Αργοναυτική εκστρατεία)
- Κρεώφυλος ο Σάμιος (τέλη 6^{ου} αι. π.Χ.; Αρχαϊκός επικός ποιητής ή χρονογράφος;
- Πίνδαρος, 4^{ος} Πυθιόνικος και 13ος Ολυμπιόνικος (τέλη 6^{ου} αι. π.Χ.- αρχές 5^{ου} αι. π.Χ.: χορικός λυρικός ποιητής.
- Σοφοκλής, *Κολχίδες* (άγνωστης χρονολογίας και πλοκής)
- Ευριπίδη, *Πελιάδες* (455 π.Χ.;), *Αιγεύς*

Η Μήδεια πριν από τη *Μήδεια* του Ευριπίδη

- Πολλές τραγωδίες γενικότερα του αργοναυτικού κύκλου: *Φινεύς, Αργώ, Λήμνιαι, Υψιπύλη* Αισχύλου, *Αθάμας, Φρίξος, Λήμνιαι, Φινεύς* κ.ά. Σοφοκλή, *Υψιπύλη, Φρίξος, Ινώ* κ.ά. Ευριπίδη
- *Επίχαρμος, Μήδεια* και *Δεινόλοχος, Μήδεια* (Συκελική Κωμωδία, τέλη 6^{ου} αι. π.Χ. - α΄μισό 5^{ου} αι.π.Χ.)
- Νεόφρων, *Μήδεια* – Ευριπίδης, *Μήδεια*: σχέση διασκευής ή αντιγραφής; *Μήδεια* Νεόφρονος, προγενέστερη ή μεταγενέστερη της ευριπίδειας; Μήπως υπήρχε ένας δεύτερος Νεόφρων και μια δεύτερη *Μήδεια*;

**Βοιωτικο-
Θεσσαλική
παράδοση**

**Κορινθιακή
παράδοση**

**Η Μήδεια
τον 5^ο
αιώνα**

Η διακειμενική «προϊστορία» της τραγικής δράσης της Μήδειας Ι

- ★ Αργοναυτική εκστρατεία (υποκινημένη από τον σφετεριστή Πελία, θείο του Ιάσωνα), αρπαγή του χρυσόμαλλου δέρατος και διάσωση των Αργοναυτών: Καθ' υπόδειξη του Αιήτη (γιου του Ήλιου και συζύγου της Εκάτης) και με τη βοήθεια της Μήδειας, ο Ιάσων ζεύει δύο ταύρους με χάλκινα δόντια και πύρινα ρουθούνια, οργώνει ένα χωράφι και σπέρνει τα δόντια ενός δράκοντα, εξοντώνει τους «σπαρτούς» γίγαντες-πολεμιστές, αποκοιμίζει το δράκο που φύλαγε το χρυσόμαλλο δέρας και κλέβει το χρυσόμαλλο δέρας.
- ★ [Η Μήδεια τεμαχίζει τον αδελφό της Άψυρτο, για να καθυστερήσει τον Αιήτη που καταδιώκει τους φυγάδες.]

Η διακειμενική «προϊστορία» της τραγικής δράσης της Μήδειας II

- ❑ Μετά από πολλές θαλάσσιες περιπλανήσεις (νησί Κίρκης, Σειρήνες, Σκύλλα και Χάρυβδη, Φαίακες, Λιβύη), τελευταίος σταθμός είναι η Ιωλκός: Το ζεύγος Ιάσονα-Μήδεια ζει ήσυχα και τεκνοποιεί.
- ❑ [Εξαιτίας της εκδικητικής μανίας του Ιάσονα, η Μήδεια συμβάλλει στη θανάτωση του Πελία (αδελφού του Αίσονα και θείου του Ιάσονα), υποσχόμενη στις κόρες του να τον βράσουν για να του χαρίσουν αιώνια νεότητα.]

Η διακειμενική «προϊστορία» της τραγικής δράσης της Μήδειας III

- ▣ **Εξορία ή θεληματική μετάβαση του ζεύγους και μετάβαση στην Κόρινθο, προγονικό τόπο του Ήλιου, προγόνου της Μήδειας.**
- ▣ **[Γάμος του Ιάσονα με την κόρη του βασιλιά Κρέοντα. - Δολοφονία-παιδοκτονία. - Επιστροφή του Ιάσονα στην Ιωλκό και επανάκτηση της εξουσίας από τον Άκαστο, γιο του Πελία.]**

Η διακειμενική «προϊστορία» της τραγικής δράσης της Μήδειας IV

- Η Μήδεια αρχικά ως «αγαθοποιός» πρόσωπο στη βοιωτικό-θεσσαλική και κορινθιακή παράδοση - Θεραπευτικές και μαντικές ικανότητες της Μήδειας, συνδεδεμένες με τη «θετική» μαγική της ιδιότητα: «Ανανέωση» του Αίσινα και αργότερα του Πελία, θεραπεία των πληγωμένων Αργοναυτών
- Πατρογονικά δικαιώματα της Μήδειας στην Κόρινθο (αρχαία Εφύρα), προγονικό τόπο του Ήλιου και του γιου του, Αιήτη - Ο Ιάσων γίνεται βασιλιάς της Κορίνθου χάρη στη Μήδεια, που προσκαλείται από τους Κορινθίους να αναλάβει δικαιωματικά την εξουσία.

Η διακειμενική «προϊστορία» της τραγικής δράσης της Μήδειας V

- Απόκρυψη των παιδιών στο ιερό της Ήρας από τη Μήδεια για να γίνουν αθάνατα και έκθεσή τους σε κάποια «μοιραία» δοκιμασία (ταφή;) - Πράξη υποκινημένη από κάποια θεόσταλτη «μανία» ή υπόσχεση (Ήρα), που αθετείται; - Ακούσιος φόνος - Εγκατάλειψη της Κορίνθου από Ιάσονα και Μήδεια
- Άλλη εκδοχή: δολοφονία των παιδιών της Μήδειας (με λιθοβολισμό;) από τις Κορίνθιες ή γενικά από τους Κορινθίους (μέσα στο ναό της Ήρας;), που αρνούνται να υπακούσουν σε μια ξένη μάγισσα (πρβλ. *Μήδ.* 1237-1239) - Λοιμός - Καθαρήρια θρησκευτική τελετουργία στο ναό της Ακραίας Ήρας

Η διακειμενική «προϊστορία» της τραγικής δράσης της Μήδειας VI

- Άλλη εκδοχή: Δολοφονία του Κρέοντα (και της κόρης του; με δηλητηριασμένο στέφανο;) και παράδοση των παιδιών στο ναό της Ακραίας Ήρας από τη Μήδεια πριν διαφύγει (για την Αθήνα;) - Δολοφονία των παιδιών από τους συγγενείς του Κρέοντα (ή από Κορινθίους) και διασπορά της ψευδούς φήμης ότι η Μήδεια δολοφόνησε και τον Κρέοντα και τα παιδιά της (πρβλ. *Μήδ.* 1237-1239) . - Λοιμός - Καθαρήρια θρησκευτική τελετουργία στο ναό της Ακραίας Ήρας

Πιθανές δραματικές παρεμβάσεις / επιλογές του Ευριπίδη (;)

- Μετάθεση του φόνου των παιδιών της Μήδειας από τους Κορινθίους στην ίδια τη Μήδεια;
- Μεταμόρφωση του «τυχαίου» και «απροσχεδίαστου» φόνου των παιδιών σε «σκόπιμο» και «συνειδητό» (βλ. Αριστ. *Ποιητ.* 14, 6, 1453b);
- Ο γάμος-απιστία του Ιάσονα με την κόρη του Κρέοντα ως αιτία της δολοφονικής δράσης της Μήδειας;
- Υιοθέτηση της εκδοχής του φόνου του Κρέοντα (και της κόρης του) από τη Μήδεια και προσθήκη δηλητηριασμένου «πέπλου» (πρβλ. *Τραχίνιαι*);

Πιθανές δραματικές παρεμβάσεις/ επιλογές του Ευριπίδη (;)

- Η έλευση του Αιγέα στην Κόρινθο, στο δρόμο του προς την Τροιζήνα, και η εξασφάλιση ασυλίας της παιδοκτόνου στην Αθήνα;
- Χορός Κορινθίων Γυναικών, που συμπάσχουν με τη Μήδεια;
- Το μαγικό άρμα του Ήλιου και η θαυματική διαφυγή της Μήδειας (βλ. Αριστ. *Ποιητ.* 15, 5-7, 1454b);
- Η πρόβλεψη του θανάτου του Ιάσονα από την Αργώ;

Η δομή της τραγωδίας – ΠΡΟΛΟΓΟΣ (στ. 1-130) I

➤ ΠΡΟΛΟΓΟΣ: Τριμερής άρθρωση

1.) Μονόλογος (αναληπτικός-εκθετικός) της ΤΡΟΦΟΥ (στ. 1-48): Το παρελθόν και το παρόν της δραματικής κατάστασης - Η «νοσούσα» Μήδεια και ο «προδούς» Ιάσων - Τα ζοφερά προαισθήματα της Τροφού (στ. 37-45) – Αναγγελία εισόδου παιδιών

ΠΡΟΛΟΓΟΣ (στ. 1-130) II

➤ ΠΡΟΛΟΓΟΣ: Τριμερής άρθρωση

2.) Διάλογος ΤΡΟΦΟΥ-ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ υπό την παρουσία των ΔΥΟ ΠΑΙΔΙΩΝ (στ. 49-95): Ανακοίνωση της φήμης για την απόφαση εξορίας της Μήδειας και των παιδιών της (στ. 67-73) – Αρνητικές κρίσεις για τον Ιάσονα, από την Τροφό και τον Παιδαγωγό (στ. 84-88) - Ανησυχία της Τροφού για τα παιδιά (στ. 89-95) – Έξοδος (μόνον) του Παιδαγωγού (στ. 89-91) στο παλάτι;

ΠΡΟΛΟΓΟΣ (στ. 1-130) III

➤ ΠΡΟΛΟΓΟΣ: Τριμερής άρθρωση

3.) ΤΡΟΦΟΣ – ΜΗΔΕΙΑ [«ένδοθεν»] (στ. 96-130): Θρήνος της Μήδειας - Συνεχής ανησυχία της Τροφού - Υποχώρηση των παιδιών (και του Παιδαγωγού;) εντός του παλατιού (στ. 100-101) – Θρήνος και κατάρες της Μήδειας προς τα παιδιά (στ. 111-114) - Υπεράσπιση του «μέτρου» από την Τροφό

ΠΑΡΟΔΟΣ (στ. 131-213)

- ΠΑΡΟΔΟΣ: εισαγωγική στροφή (έκφραση συμπάθειας προς τη Μήδεια και το σπίτι της), ανάπαιστοι υποκριτών (Τροφός και Μήδεια), στροφή (ηθική συμπαράσταση στη Μήδεια), ανάπαιστοι υποκριτών (Μήδεια και Τροφός), αντιστροφή (παρότρυνση στην Τροφό να καλέσει έξω τη Μήδεια), ανάπαιστοι Τροφού (έξοδος στο παλάτι), επωδός (συμπάθεια και οικτιρισμός της Μήδειας)

Διάλογος ΧΟΡΟΥ και ΤΡΟΦΟΥ, που διακόπτεται από τους οδυρμούς της εκτός σκηνής ΜΗΔΕΙΑΣ (αναφορά στη δολοφονία του Άψυρτου, στ. 166-7) – «Διασπασμένη» Πάροδος μεταξύ Χορού και δραματικών προσώπων – Πολλαπλασιασμός της φωνής της Τροφού από τον Χορό

ΠΡΩΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 214-409) I

- **ΧΟΡΟΣ – ΜΗΔΕΙΑ (στ. 214-270): Πρώτη μείζων ρήση της Μήδειας (στ. 214-266): Διεκτραγώδηση της προσωπικής της κατάστασης και της κατάστασης των γυναικών («αιρετική» εξομοίωση της γέννας με τη μάχη - στ. 250κε.) - Αυτοοικτιρμός της Μήδειας για την προσωπική/ ερωτική /οικογενειακή/φυλετική/γεωγραφική απομόνωσή της - Απόσπαση υπόσχεσης «σιωπής» από τον Χορό σε περίπτωση εκδίκησης – Ο Χορός συναινεί και αναγγέλλει την είσοδο του Κρέοντα.**

ΠΡΩΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 214-409) II

- **ΜΗΔΕΙΑ – ΚΡΕΩΝ (στ. 271-356):** Ανακοίνωση εξορίας της Μήδειας και των παιδιών της – «Αγών ικεσίας» μεταξύ Κρέοντα και Μήδειας - Επιστράτευση «δόλου»: καθυσύχαση Κρέοντα και έντονη (απτική) ικεσία Μήδειας (στιχομυθία στ. 324-339) για την παραχώρηση 24ωρης διορίας για την προετοιμασία της αναχώρησης – Συναίνεση Κρέοντα και έξοδος (από πάροδο)

ΠΡΩΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 214-409) III

- ΧΟΡΟΣ – ΜΗΔΕΙΑ (στ. 357-409): Δεύτερη μείζων ρήση της Μήδειας (στ. 364-409): Αδιέξοδη εσωτερική συζήτηση του σχεδίου εκδίκησης (που περιλαμβάνει τον Κρέοντα, την κόρη του και τον Ιάσονα), του τρόπου εκτέλεσής του (εμπρησμός, ξίφος, δηλητήριο;) και των συνεπειών του για την ίδια.

Εικόνα 3: *Μήδεια*, «Εθνικό Θέατρο», 1942,
σκηνοθεσία: Τάκης Μουζενίδης, Μήδεια: Έλσα Βεργή

ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (στ. 410-445)

➤ ΠΡΩΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ: δύο στροφικά ζεύγη

Συμπαράσταση Χορού γενικά στις γυναίκες (α' στροφικό ζεύγος) και ειδικά στη Μήδεια (β' στροφικό ζεύγος) (υπό την παρουσία της Μήδειας, στην οποία ο Χορός απευθύνεται σε β'ενικό πρόσωπο;)

ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 446-626) I

- Έντονη αντιπαράθεση-αγών λόγων ΜΗΔΕΙΑΣ – ΙΑΣΟΝΑ (ζεύγος έντονων διαλογικών ρήσεων στ. 465-575 και ακανόνιστος διάλογος) που διαιώνίζει το αδιέξοδο.
- ❖ Ο Ιάσων επιρρίπτει στη Μήδεια ευθύνες για την απόφαση της εξορίας, ανάγει τα κίνητρα των πράξεών του στο συμφέρον των παιδιών του και προθυμοποιείται να στηρίξει οικονομικά τους εξόριστους.
- ❖ Η Μήδεια απαριθμεί τις ευεργεσίες της στον Ιάσονα, του υπενθυμίζει τη θεϊκή ισχύ των «όρκων» (στ. 492-495), περιγράφει την πλήρη απομόνωσή της, καταλογίζει στον Ιάσονα αγνωμοσύνη και δολιότητα (στ. 546-549).

ΔΕΥΤΕΡΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 446-626) II

- ❖ Ο Ιάσων ανάγει τη σωτηρία του στην επέμβαση της Κύπριδας και απαριθμεί στη Μήδεια τα οφέλη της από τη μετάβασή της στην Ελλάδα (στ. 536-541), υποστηρίζει ότι ο βασιλικός του γάμος έγινε προς (υλικό) όφελος της ίδιας και των παιδιών τους και κατακρίνει τη Μήδεια και τις γυναίκες για τις ερωτικές αντιδράσεις τους (στ. 573-575).
- ❖ Ο Ιάσων επανέρχεται με νέες υλικές υποσχέσεις.
 - Η Μήδεια τον αποπέμπει με έμμεσες απειλές.

Εικόνα 4: *Μήδεια*, «Εθνικό Θέατρο», 1958, σκηνοθεσία: Αλέξης Μινωτής
Μήδεια: Κατίνα Παξινοπού

ΔΕΥΤΕΡΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (στ. 627-662)

➤ Δύο στροφικά ζεύγη

Ο Χορός εκθέτει τα δεινά του «υπέρ άγαν» έρωτα και εύχεται προστασία της Κύπριδας για τα «ειρηνικά ζευγάρια» (α' στροφικό ζεύγος)

Ο Χορός εκθέτει τα δεινά της αποστέρησης της πατρίδας (β' στροφή), επιβεβαιώνει τη συμπάθειά του για τη Μήδεια και καταριέται τον «αχάριστο» που δεν τιμά τους «φίλους» (β' αντιστροφή).

ΤΡΙΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 663-823) Ι

- **Συνάντηση ΜΗΔΕΙΑΣ – ΑΙΓΕΑ (στ. 663-763):** Ο άτεκνος Αιγέας (που επιστρέφει από τους Δελφούς και οδεύει προς την Τροιζήνα), εκθέτει στη Μήδεια τη δική του κατάσταση και πληροφορείται τα γεγονότα της Κορίνθου (γάμος Ιάσονα, απόφαση εξορίας της Μήδειας)
- *Αγών ικεσίας* μεταξύ Μήδειας-Αιγέα, ο οποίος «ορκίζεται» (στ. 734-755) να παράσχει άσυλο στη Μήδεια στην Αθήνα με αντάλλαγμα την τεκνοποιία.
- Το (γνωστό στους αρχαίους Αθηναίους;) μετα-δραματικό μέλλον του Αιγέα : τεκνοποιία (Θησέας και Μήδος) - παράβαση του όρκου προς τη Μήδεια; «τιμωρία» του Αιγέα με την αυτοκτονία του;
- Ο Χορός ξεπροβοδίζει τον «γενναίο άνδρα» Αιγέα (στ. 762).

ΤΡΙΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 663-823) II

- **Διάλογος ΜΗΔΕΙΑΣ - ΧΟΡΟΥ (στ. 764-823) (ενδεχομένως υπό την παρουσία της βωβής ΤΡΟΦΟΥ;)**

Τρίτη μείζων ρήση της Μήδειας (στ. 764-810): κατάστρωση συγκεκριμένου σχεδίου εκδίκησης (με στόχο τη νεόνυμφη), που περιλαμβάνει και τη δολοφονία των παιδιών (στ. 792κε.) – Δηλωμένα κίνητρα της Μήδειας: ο χλευασμός των «εχθρών» (στ. 797, 809-810) και η απόλυτη εκδίκηση έναντι του Ιάσωνα (στ. 816-818, πρβλ. στ. 1098)

- **Αντίδραση του Χορού ως προς τη δολοφονία των παιδιών (στ. 811-818)**
- **Αποστολή της Κορυφαίας (ή της Τροφού, βωβού προσώπου εδώ;) να καλέσει τον Ιάσωνα και δέσμευσή της να κρατήσει «μυστικότητα» (πρβλ. την υπόσχεση «σιωπής» του Χορού στους στ. 259=268)**

Εικόνα 5: *Μήδεια*, «Εθνικό Θέατρο», 1993, σκηνοθεσία: Νίκος Χαραλάμπους
Μήδεια: Αντιγόνη Βαλάκου

ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (στ. 824-865)

➤ **ΤΡΙΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ: δύο στροφικά ζεύγη**

Ύμνος στην Αθήνα και στην Κύπριδα (α΄ στροφικό ζεύγος)

Προβληματισμός για το αν η φιλόξενη Αθήνα θα δεχτεί ποτέ την «παιδολέτεια» Μήδεια (β΄ στροφή)

Ικεσία στη Μήδεια (που είναι παρούσα;) να μη σκοτώσει τα παιδιά της (β΄ στροφή και αντιστροφή)

Εικόνα 6: *Μήδεια*, «Εθνικό Θέατρο», 1997,
Σκηνοθεσία: Νικαίτη Κοντούρη
Γιάννης Νταλιάνης (Κρέων),
Καρυοφυλλιά Καραμπέτη (Μήδεια), Χορός.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 866-975) Ι

ΜΗΔΕΙΑ – ΙΑΣΩΝ – [ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ – ΠΑΙΔΕΣ]:

Έρχεται ο Ιάσων που έχει καλέσει η Κορυφαία ή η Τροφός

Προσποιητή μεταστροφή της Μήδειας (τέταρτη μείζων ρήση της Μήδειας, στ. 869-905· πρβλ. τον «απατηλό λόγο» του Αίαντα στην ομώνυμη τραγωδία του Σοφοκλή) – Η Μήδεια καλεί τα παιδιά να βγουν και να πιάσουν το χέρι του πατέρα τους (στ. 894κε.)

Τρυφερή συνάντηση Ιάσωνα-Παιδιών και υποσχέσεις του Ιάσωνα για το μέλλον τους (στ. 914κε.)

Έντονη βιωματική φόρτιση της Μήδειας (στ. 922-924, 928, 929)

ΤΕΤΑΡΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 866-975) II

Παράκληση της Μήδειας στον Ιάσονα να μεσολαβήσει ώστε να μην εξοριστούν τα παιδιά (στ. 937-940) - Αποστολή των παιδιών με «δώρα» στη μέλλουσα μητριά τους, για να ενισχυθεί το αίτημα να μην εξοριστούν (στ. 956κε.)

Έξοδος της Μήδειας στο παλάτι – Έξοδος Ιάσονα, Παιδαγωγού και παιδιών προς το παλάτι του Κρέοντα

Εικόνα 7: «Εθνικό Θέατρο», 1956. Σκηνοθεσία Αλέξη Μινωτή.
Κατίνα Παξινοῦ (Μήδεια) - Θάνος Κωτσόπουλος (Ιάσων)
Ελένη Ζαφειρίου (Τροφός) - Νίκος Παρασκευάς (Παιδαγωγός)

ΤΕΤΑΡΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (στ. 976-1001)

Δύο στροφικά ζεύγη

Ο Χορός οικτίζει τα παιδιά, τη «νύφη» (α' στροφικό ζεύγος), τον Ιάσονα αλλά και την ίδια τη «μητέρα» Μήδεια για την επικείμενη καταστροφή (β' στροφικό ζεύγος).

ΠΕΜΠΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ (στ. 1002-1080)

ΜΗΔΕΙΑ – ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΣ – [ΠΑΙΔΕΣ]

- **Διάλογος ΜΗΔΕΙΑΣ – ΠΑΙΔΑΓΩΓΟΥ – [ΠΑΙΔΕΣ] (στ. 1001-1020):** Ενθουσιώδης ανακοίνωση από τον Παιδαγωγό, της απόφασης παραμονής των παιδιών στην Κόρινθο, μετά από την προσφορά των δώρων. - Η Μήδεια, «κατηφής και δακρυρροούσα» (στ. 1005-1007, 1012) στέλνει τον Παιδαγωγό «έσω δωμάτων» για να προετοιμάσει τα «καθ' ημέραν» των παιδιών. Έξοδος Παιδαγωγού (στ. 1019-1020)
- **Πέμπτη μείζων ρήση της Μήδειας (στ. 1021-1080) :** Σκηνή «αποχωρισμού» Μήδειας - Παιδιών - Συνεχείς ψυχικές παλινδρομήσεις της μητέρας (στ. 1045κε.-1065) – Τρυφερός εναγκαλισμός Μήδειας - παιδιών (στ. 1071 κε.)
- Έξοδος Μήδειας και παιδιών στο παλάτι.

Εικόνα 8: *Μήδεια*, Κ.Θ.Β.Ε., 1990, σκηνοθεσία: Ανδρέας Βουτσινάς.
Μήδεια: Λύδια Φωτοπούλου

Εικόνα 9: *Μήδεια*, Κ.Θ.Β.Ε., σκηνοθεσία: Μίνως Βολανάκης, 1976
Μήδεια: Μελίνα Μερκούρη

(ΠΕΜΠΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ ή ΑΝΑΠΑΙΣΤΙΚΟ ΙΝΤΕΡΜΕΔΙΟ) (στ. 1081-1115)

➤ **ΠΕΜΠΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ (ή αναπαιστικό ιντερμέδιο)**

Ο Χορός οικτίζει τους «γονείς» και καλοτυχίζει τους «άτεκνους» (πρβλ. Άлк. 880-888 - Άδμητος)

ΠΕΜΠΤΟ ή ΕΚΤΟ ΕΠΕΙΣΟΔΙΟ **(στ. 1116-1250)**

ΜΗΔΕΙΑ – ΑΓΓΕΛΟΣ

Ο Αγγελιοφόρος αναγγέλλει το διπλό φονικό και καλεί τη Μήδεια σε φυγή - Αγγελική ρήση (στ. 1136-1230): η θανάτωση της νεόνυμφης και του Κρέοντα από τα δολοφονικά δώρα της Μήδειας

Σύντομη ρήση και τελική απόφαση (παρ' όλες τις αμφιταλαντεύσεις) της Μήδειας να σκοτώσει η ίδια τα παιδιά της (στ. 1236-1250) και να μην αφήσει άλλους να τα σκοτώσουν (στ. 1238-1239).

ΠΕΜΠΤΟ ή ΕΚΤΟ ΣΤΑΣΙΜΟ

(στ. 1251-1292)

Δύο στροφικά ζεύγη με ενσωματωμένα ιαμβικά τρίμετρα

- **Ο Χορός προτρέπει τη Μήδεια να μη σκοτώσει τα παιδιά της (α' στροφικό ζεύγος).**
- **Ακούγονται φωνές και των δύο παιδιών «ένδοθεν».**
- **Ο Χορός αδυνατεί να παρέμβει.**
- **Οικτιρμός της Μήδειας και αναφορά στο μύθο της Ινούς (συζύγου του Αθάμαντα και μητριάς του Φρίξου)**

ΕΞΟΔΟΣ (στ. 1293-1419) I

ΙΑΣΩΝ – ΜΗΔΕΙΑ – ΧΟΡΟΣ – [ΠΑΙΔΕΣ]

- Διάλογος ΙΑΣΩΝΑ-ΧΟΡΟΥ (στ. 1293-1316): Ο Ιάσων έρχεται να διασώσει τα παιδιά του και πληροφορείται τη θανάτωσή τους – Προσπαθεί να παραβιάσει τις θύρες. – Η Μήδεια εμφανίζεται πάνω σε άρμα, με τα νεκρά παιδιά (στ. 1321).
- Διάλογος ΙΑΣΩΝΑ– ΜΗΔΕΙΑΣ (ex machina) (στ. 1317-1388): Έντονη αντιπαράθεση - Άρνηση της ταφής των παιδιών από τον Ιάσωνα – Ανάληψη της ευθύνης της ταφής από την ίδια τη Μήδεια, που καθιερώνει γιορτή προς τιμήν της Ήρας για τον εξαγνισμό του φόνου – Κίνητρο της Μήδειας: η απόλυτη εκδίκηση (στ. 1098, πρβλ. στ. 816) - Αναγγελία της αναχώρησής της για την Αθήνα και προφητεία του θανάτου του Ιάσωνα από την Αργώ (στ. 1385-1388).

ΕΞΟΔΟΣ (στ. 1293-1419) II

ΙΑΣΩΝ – ΜΗΔΕΙΑ – ΧΟΡΟΣ – [ΠΑΙΔΕΣ]

- **Διάλογος ΙΑΣΩΝΑ-ΜΗΔΕΙΑΣ (στ. 1389-1414):** Η Μήδεια αρνείται στον Ιάσωνα να αγγίξει καν τα παιδιά - Θρήνος Ιάσωνα - Εξόδιο άσμα του Χορού (στ. 1415-1419).
- **Καταληκτήριο αναπαιστικό πεντάστιχο, πανομοιότυπο στα δράματα:** *Αλκηστις, Ανδρομάχη, Ελένη, Βάκχες* και, με ελαφρά παραλλαγή, *Μήδεια: Πολλαὶ μορφαὶ τῶν δαιμονίων [Πολλῶν ταμίας Ζεὺς ἐν Ὀλύμπῳ], πολλὰ δ' ἀέλπτως κραίνουσι θεοὶ καὶ τὰ δοκηθέντ' οὐκ ἐτελέσθη, τῶν δ' ἀδοκῆτων πόρον ἠῦρε θεός. τοιόνδ' ἀπέβη τόδε πρᾶγμα.* (Μορφές πολλές παίρνει το θεϊκό/ Πολλά μοιράζει ο Δίας στον Ὀλυμπο, άγνωστο τέλος δίνουν στα πράγματα οι θεοί. Εκείνα που είναι να γίνουν δεν έγιναν ποτέ. Κι αυτά που γίνονται, δεν ήταν για να γίνουν. Τέτοιο τέλος είχε αυτή η ιστορία)

Εικόνα 10: *Μήδεια*, Κ.Θ.Β.Ε., 1973, σκηνοθεσία: Κωστής Μιχαηλίδης
Μήδεια: Έλσα Βεργή

Εικόνα 11: Ναός της Ακραίας Ήρας, βορειοδυτικά του Λουτρακίου, μετά το χωριό της Περαχώρας, στην περιοχή της Λίμνης της Βουλιαγμένης. Ιερό της Ήρας Ακραίας-Λιμενίας. Η λατρεία άρχισε κατά τη γεωμετρική περίοδο. Γύρω στο 800 π.Χ. οικοδομήθηκε ο πρώτος ναός.

Ζητήματα δραματικής σύνθεσης I

- **Ανάγκη δύο μόνο υποκριτών (πρβλ. και Άλκηστις);**
- **Κυρίαρχος δραματικά ο ρόλος της Μήδειας**
- **Κλιμάκωση της πρώτης εμφάνισης της Μήδειας: Μονόλογος Τροφού, Διάλογος Τροφού - Παιδαγωγού υπό την παρουσία των Παιδιών, κραυγές Μήδειας «ένδοθεν» και αντιδράσεις της Τροφού επί σκηνής, σταθερή εξω-σκηνική, «ακουστική» παρουσία της Μήδειας στη διάρκεια της Παρόδου (Χορός-Τροφός), έκκληση του Χορού στην Τροφό να καλέσει «έξω» τη Μήδεια, εμφάνιση Μήδειας**

Ζητήματα δραματικής σύνθεσης II

- Διαδοχικές εκτενείς (πέντε μείζονες) ρήσεις της Μήδειας, αντίστοιχες με τις διαρκείς μεταπτώσεις της ηρώιδας, οι οποίες εναλλάσσονται και στη διάρκεια καθεμιάς ρήσης ξεχωριστά.
- Έντονος ο διαλογικός, «αγωνιστικός» χαρακτήρας του δράματος (Μήδεια-Χορός, Μήδεια-Κρέων, Μήδεια-Ιάσων, Μήδεια-Αιγέυς, Μήδεια-Ιάσων): σφαιρική παρουσίαση του ήθους των προσώπων και, παράλληλα, σχολιασμός πολιτικών, κοινωνικών, πνευματικών ζητημάτων της εποχής
- Έντονος ο «μεταθεατρικός» χαρακτήρας του δράματος: η Μήδεια ως ο κατεξοχήν «υποκριτής», που μετακινείται από ρόλο σε ρόλο.

Ζητήματα δραματικής σύνθεσης III

- Διαδοχικές «ικεσίες»: Μήδειας → Κρέοντα στ. 324-351, Μήδειας → Αιγέα στ. 709-713, Μήδειας (παιδιών) → Ιάσωνα στ. 899κε., Χορού → Μήδειας στ. 853-5, Ιάσωνα-Μήδειας στ. 1377, 1402
- Χέρι: μέσο για την άσκηση ικεσίας, για την έκφραση στοργής αλλά και για την άσκηση βίας
- Παρομοιώσεις της Μήδειας με Σκύλλα, λέαινα, ταύρο, σύννεφο καταιγίδας, αστραπή, κύμα ατίθασο, βράχο, δύσμοιρο ταξιδιώτη: η Μήδεια ως βίαιη ηρωική φύση, που υπερβαίνει τα όρια της γυναίκας, μητέρας, συζύγου

Ζητήματα δραματικής σύνθεσης IV

- **Επεισόδιο με τον Αιγέα: αδικαιολόγητο, παρέμβλητο ιντερλούδιο ή οργανικό επεισόδιο, που συμβάλλει στη σταθεροποίηση της απόφασης της Μήδειας;**
- **Ατεκνία Αιγέα vs πατρότητα Ιάσονα και Κρέοντα → Πατρότητα Αιγέα – ατεκνία Ιάσονα και Κρέοντα, με κοινό άξονα τη «μητέρα» Μήδεια**
- **Άμεσο μετα-δραματικό μέλλον: (ακούσια) απιστία Αιγέα vs (εκούσια) απιστία Ιάσονα**
- **Απώτερο μετα-δραματικό μέλλον: επιορκία Αιγέα απέναντι στη Μήδεια– επιορκία Ιάσονα απέναντι στη Μήδεια**

Εικόνα 12: *Μήδεια*, σκηνοθεσία: Αντώνης Αντύπας, 2011
Μήδεια: Αμαλία Μουτούση – Ιάσων: Χρήστος Λούλης

Ζητήματα σκηνικής παρουσίασης I

- Έντονη η σκηνική παρουσία των παιδιών: τέσσερις επί σκηνής εμφανίσεις τους και φωνές εκτός-σκηνής (Πρόλογος - Δ΄ Επεισόδιο - Ε΄ Επεισόδιο - 6^ο Στάσιμο - Έξοδος)
- Ο τρόπος υπόδυσης των παιδικών ρόλων; Από έναν υποκριτή; Από ένα ενήλικο αλλά μικρόσωμο βοηθητικό πρόσωπο; Από ένα πραγματικό παιδί; Από ένα βουβό παιδί και έναν υποκριτή ή χορευτή που τραγουδούσε παράλληλα (θεατός ή αθέατος) με την παντομίμα του παιδιού, σε περίπτωση που αυτό έπρεπε να τραγουδήσει (βλ. *Άλκηστις*);

Ζητήματα σκηνικής παρουσίασης II

- Είσοδοι και έξοδοι των προσώπων από μία είσοδο (πόλη, παλάτι Κρέοντα), εκτός από τον Αιγέα που χρησιμοποιεί την αντίθετη είσοδο (πύλες της πόλης, ύπαιθρος);
- Κυριαρχία της κεντρικής θύρας (= οίκου) από τη Μήδεια
- Διαρκής ένταση ανάμεσα στον σκηνικό, θεατό χώρο (εξωτερικό οικίας), στον εξωσκηνικό, αθέατο χώρο (εσωτερικό οικίας) και στον αφηγηματικό χώρο (παλάτι Κρέοντα, πόλη της Κορίνθου, Αθήνα και παλάτι Αιγέα)
- Ο «ακουστικός», εξω-σκηνικός χώρος της «μανίας» της Μήδειας και της δολοφονίας των παιδιών

Ζητήματα σκηνικής παρουσίασης III

- **Σκηνικά-ενδυματολογικά αντικείμενα: ξίφος Ιάσονα – βασιλική ράβδος Κρέοντα – σκήπτρο ή ταξιδιωτικά είδη Αιγέα – δηλητηριασμένα δώρα (στ. 960-1) ορατά ή αόρατα στο κοινό;**
- **Ενδυμασία Μήδειας (μάγισσα, Ανατολίτισσα, ανώτερη κοινωνική τάξη); Ενδυματολογική αλλαγή στην έξοδο ή όχι;**

Ζητήματα σκηνικής παρουσίασης IV

- Εντυπωσιακή αποκάλυψη των πτωμάτων (;) των παιδιών, ενδεχομένως όχι μέσω της κεντρικής θύρας, αλλά επί της στέγης/επί της «μηχανής»/εντός του άρματος;
- Χρήση «γερανού» αντί της αναμενόμενης χρήσης «εκκυκλήματος»
- Το «άρμα» της Μήδειας; Στη στέγη της σκηνής; Χρήση γερανού; Το σέρνουν φίδια-δράκοντες (σύμφωνα με την αγγειογραφία);
- Τρόπος τελικής αποχώρησης των δραματικών προσώπων;

Εικόνα 13: «Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου», 1984. Σκηνοθεσία: Διαγόρας Χρονόπουλος
Τζένη Γαϊτανοπούλου (Μήδεια) - Στέλιος Καυκαρίδης (Ιάσων)

Εικόνα 14: «Εθνικό Θέατρο», 2003, σκηνοθεσία: Στάθης Λιβαθινός Ταμίλα Κουλίεβα (Μήδεια) – Γιάννης Μαυριτσάκης (Ιάσων)

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά I

- **ΜΗΔΕΙΑ** <μέδομαι: σκέπτομαι, προνοώ, μελετώ – επινοώ, μηχανεύομαι (σοφός, σοφία, βουλεύω, βούλευμα, τεχνάομαι, μηχανή, μηχανάομαι κ.α.)
- **Πρβλ. Κλυταιμ(ν)ήστρα**: κλυτός + μνάομαι -ῶμαι / μιμνήσκω ή κλυτός + μέδομαι = αυτή που επιδιώκει τη δόξα ή αυτή που σκέφτεται ένδοξα;)

▣ **Μήδεια**

- **Απατημένη σύζυγος**
- **Απολύτως πειστική και παραπλανητική**
- **Εκδίκηση μέσω δολοφονίας**
- **Δολοφονία όχι του συζύγου αλλά των παιδιών και αποκλεισμός της αντεκδίκησης**
- **Θαυματική απαλλαγή της παιδοκτόνου**

▣ **Κλυταιμνήστρα**

- **Απατημένη αλλά και άπιστη σύζυγος**
- **Απολύτως πειστική και παραπλανητική**
- **Εκδίκηση μέσω δολοφονίας**
- **Δολοφονία του συζύγου και ανοιχτή η προοπτική της αντεκδίκησης εκ μέρους των απογόνων**
- **Απαλλαγή του μητροκτόνου**

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά II

- **Αστάθεια ψυχική και συνεχείς εναλλαγές διάθεσης της Μήδειας – Τελική επίγνωση και αυτοσυνείδηση;**

- ▣ Α΄ Επεισόδιο: Πρώτη μείζων ρήση της Μήδειας (στ. 214-266): Απόσπαση υπόσχεσης «σιωπής» από τον Χορό σε περίπτωση εκδίκησης – Ο Χορός συναινεί και αναγγέλλει την είσοδο του Κρέοντα.
- ▣ Α΄ Επεισόδιο: Δεύτερη μείζων ρήση της Μήδειας (στ. 364-409): Αδιέξοδη εσωτερική συζήτηση του σχεδίου εκδίκησης (που περιλαμβάνει τον Κρέοντα, την κόρη του και τον Ιάσονα), του τρόπου εκτέλεσής του (εμπρησμός, ξίφος, δηλητήριο;) και των συνεπειών του για την ίδια.
- ▣ Γ΄ Επεισόδιο: Τρίτη μείζων ρήση της Μήδειας (στ. 764-810): κατάστρωση συγκεκριμένου σχεδίου εκδίκησης (με στόχο τη νεόνυμφη), που περιλαμβάνει και τη δολοφονία των παιδιών (στ. 792κε.)
- ▣ Ε΄ Επεισόδιο: Πέμπτη μείζων ρήση της Μήδειας (στ. 1021-1080) : Σκηνή «αποχωρισμού» Μήδειας - Παιδιών - Συνεχείς ψυχικές παλινδρομήσεις της μητέρας (στ. 1045κε.-1065) – Τρυφερός εναγκαλισμός Μήδειας - παιδιών (στ. 1071 κε.)
- ▣ Ε΄ ή ΣΤ΄ Επεισόδιο: Σύντομη ρήση και τελική απόφαση (παρ’ όλες τις αμφιταλαντεύσεις) της Μήδειας να σκοτώσει η ίδια τα παιδιά της (στ. 1236-1250) και να μην αφήσει άλλους να τα σκοτώσουν (στ. 1238-1239).

- ▣ *Με τη Μήδεια εμφανίζεται η δύναμη του ερωτικού πάθους (με οδύνη και ταλαντεύσεις) και μαζί εμφανίζονται οι ψυχολογικές μεταστροφές.*

Jacqueline de Romilly

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά III

- Δραματική η σύγκρουση μεταξύ λογικής και πάθους, αλλά αμφισβητούμενο το «τραγικό δίλημμα»
- Υπάρχει ένθεη μανία και μεταφυσικός υπερκαθορισμός (Αίας, Φαίδρα, Πενθεύς); Υπάρχουν «διπλά κίνητρα» (Ετεοκλής, Αγαμέμνων, Οιδίπους); Υπάρχει προοπτική θεϊκής τιμωρίας στο τέλος; Ο φόνος είναι μήπως αποτέλεσμα εντελώς ελεύθερης και εκούσιας επιλογής; Υπάρχει διάσταση ανάμεσα στην ανθρώπινη και τη θεϊκή δικαιοσύνη;

- *Η Μήδεια του Ευριπίδη είναι ένα από τα σπάνια τραγικά πρόσωπα που γνωρίζουν, από την αρχή μέχρι το τέλος της δραματικής πράξης, τις συνθήκες υπό τις οποίες ενεργούν. Δεν υπάρχει εδώ τραγική πλάνη (αμαρτία), δεν υπάρχει αναπάντεχη αναγνώριση, δεν υπάρχει «ετεροτέλεια» (στην οποία ο Monnerot επικεντρώνει το τραγικό παιχνίδι). Η Μήδεια αποφασίζει έχοντας πλήρη γνώση των δεδομένων.*

Χαρά Μπακονικόλα

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά IV

- «Τραγικό δίλημμα»: συνειδησιακή μάχη, ηθικά κρίσιμη κατάσταση μπροστά στην ανάγκη επιλογής μεταξύ αλληλοσυγκρουόμενων καθηκόντων, τη σύγκρουση των οποίων δεν έχει προκαλέσει ο ίδιος ο φορέας του διλήμματος
- Ανάγκη παρέμβασης ώστε το ένα από συγκρουόμενα καθήκοντα να καταστεί μη δεσμευτικό και να λυθεί η σύγκρουση (σήμερα, με αφετηρία κατ' αρχήν τον σεβασμό της αξίας της ανθρώπινης ζωής)
- ΙΑΣΩΝ: Το αντεστραμμένο είδωλο της Μήδειας = άνδρας, πατέρας, «προδώσας», άκληρος και χήρος στο τέλος

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά V

- **ΠΑΙΔΟΚΤΟΝΙΑ:** Πράξη φόνου, ποινικά κολάσιμη στην κλασική Αθήνα, ωστόσο μυθικά συνήθης (Ουρανός, Κρόνος, Λάιος, Ακρίσιος, Πρόκνη, Αλθαία, Αγαύη, Ινώ κ.ά.)

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά VI

ΠΑΙΔΟΚΤΟΝΙΑ

- Όχημα μετάθεσης της οργής και έσχατο μέσο για την απόλυτη εκδίκηση του άντρα-συζύγου-πατέρα;
- Προσπάθεια απόλυτης κατοχής του «άλλου»;
- Παθογένεια ερωτικής κλίνης;
- Μείζων ψυχική διαταραχή;
- Αποτέλεσμα ελλιπούς γονικής φροντίδας;
- Συμβολική έκτρωση;
- Συμβολική αυτοκτονία μέσω της ναρκισσιστικής προβολής του εαυτού στο παιδί;
- Αυτοκατάργηση και αυτοτιμωρία σε μια προσπάθεια ριζικής ρήξης με το παρελθόν;

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά VII

ΕΞΟΔΟΣ

- Συμβατικό τέλος (από τον χώρο του μύθου και της μαγείας) και όχι πραγματική απάντηση (από τον χώρο της ζωής);
- Δείξη της ανεπάρκειας των πνευματικών δυνατοτήτων για να εξασφαλιστεί αίσιο τέλος και αποκατάσταση της ισορροπίας στις πολύπλοκες ηθικές κρίσεις της ανθρώπινης ζωής;
- «Αποκατάσταση» και «δικαίωση» της Μήδειας;

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά VIII

➤ **Κατανόηση, αν όχι «αποκατάσταση» της παιδοκτόνου:**

- 1) συνεχής υποστήριξη από μέρους του Χορού και της Τροφού αλλά και του Παιδαγωγού και του Αιγέα,**
- 2) αρνητική μάλλον διαγραφή του Ιάσονα, του Κρέοντα και της βασιλοπούλας,**
- 3) παροχή ασύλου στην Αθήνα από τον Αθηναίο Αιγέα,**
- 4) τελική «επιφάνεια» της άτρωτης ηρωίδας, που κατάγεται από τον Ήλιο.**

Ούτε καταδίκη, ούτε δικαίωση, αλλά προσπάθεια κατανόησης των περιοχών σκέψης και συναισθήματος που υπερβαίνουν τον κοινό μέσο όρο;

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά ΙΧ

➤ **Συνεχείς και αλληπάλληλες
δυικές αντιθέσεις:**

- ✓ **βάρβαρος/ Έλληνας**
- ✓ **Αθηναίος / Κορίνθιος
(Θεσσαλός, Μεγαρείτης,
Τροιζήνιος)**
- ✓ **άντρας / γυναίκα**
- ✓ **πατέρας/μητέρα**
- ✓ **σύζυγος/μητέρα**
- ✓ **γονιός/άτεκνος**
- ✓ **πολίτης/ηγέτης**
- ✓ **εχθρός / φίλος**

- ✓ **δημόσιο/ιδιωτικό**
- ✓ **ανθρώπινο/θεϊκό**
- ✓ **φυσιολογικό/
ψυχοπαθολογικό**
- ✓ **διαύγεια/μανία**
- ✓ **λογική/πάθος**
- ✓ **απιστία/πίστη**
- ✓ **υγεία/νόσος**
- ✓ **αδικία/δικαιοσύνη**
- ✓ **ηρωικός αρχαϊκός κώδικας
«τιμής» / νεώτερος
σχετικισμός, ορθολογισμός
και υλισμός**

Η «τραγωδία» είναι η ουσία της Φύσης σε όλη της την περιπλοκότητα. Η Μήδεια είναι μια μεταφορά για τη Διαφορά. Η διαλεκτική της ετερότητας πρέπει να αποκατασταθεί μεταξύ των λαών και μεταξύ θηλυκού και αρσενικού, αν θέλουμε να υπερβούμε τα χάσματα που είναι ακόμα και σήμερα κρυμμένα μέσα μας. Κάθε απόπειρα να αποσιωπήσουμε τη Διαφορά θα σήμαινε την ακύρωση της Ετερότητας, ενός από τα θεμέλια του Εαυτού. Η Μήδεια και ο Ιάσοντας είναι, στην πραγματικότητα, μια μεταφορά γι' αυτή την καταστροφική αντίθεση.

Santa Fizzarotti Selvaggi, «Μήδεια, μη επικοινωνήσιμη μοναξιά», στον τόμο ΓΙΑΝΝΑΚΟΥΛΑΣ, Αν., ΧΡΥΣΑΝΘΟΠΟΥΛΟΣ, Μ. (επιμ.): *Η τραγωδία τότε και τώρα. Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου για την τραγωδία και τον Αριστοτέλη*, Εκδόσεις Καστανιώτη, Αθήνα 2002, σσ. 276-300.

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά X

- Έως ποιο σημείο ο Ευριπίδης αντανακλά ή ανατρέπει τις ιδεολογικές αντιλήψεις του κοινού του αναφορικά με την ελληνικότητα/ βαρβαρότητα και το ανδρικό/γυναικείο φύλο;

- ▣ *Πρωταγωνίστρια στο θέμα αυτό [της γυναικείας χειραφέτησης] ήταν η Ασπασία, η πρώτη φεμινίστρια της αρχαιότητας, για την οποία δυστυχώς δεν σώθηκαν γραπτές πηγές. Σύμφωνα όμως με την άποψη των μελετητών η Μήδεια του Ευριπίδη είναι ο καθρέπτης των απόψεων και των κηρυγμάτων της Ασπασίας για τη γυναίκα κατά τις συζητήσεις της με τον ίδιο τον τραγικό ποιητή, τον Περικλή, τον φιλόσοφο Αναξαγόρα και άλλους διανοούμενους της εποχής.*

Στέλλα Πριόβολου, *Dario Fo: Venticinque monologhi per una donna, la Medea. Από τη Μήδεια του Ευριπίδη και του Σενέκα στη Μήδεια του Dario Fo και της Franca Rame*, Εκδόσεις Περίπλους, Αθήνα 2005.

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά XI

- **Ιδανικός συγγραφέας : σύνθετες και μεταβαλλόμενες αντιδράσεις, απουσία ηθικής βεβαιότητας και ηθικής-γνωστικής υπεροψίας**
- **Ιδανικός θεατής : πολλαπλές προοπτικές με την πάροδο του χρόνου, διχοτομημένη προοπτική σε μεμονωμένες στιγμές**

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά XII

- Τραγωδία «ερωτικού» πάθους, εγκατάλειψης μίσους και εκδίκησης, άσχετη με την κοινωνική-πολιτική κατάσταση της εποχής;
- Τραγωδία με «ιστορικές» προεκτάσεις: προβολή της ηγεμονικής δύναμης και της δικαιοκρισίας της Αθήνας (Αιγέας, Τρίτο Στάσιμο) τις παραμονές της πτώσεως και της σταδιακής διαλύσεώς της; Ή υπαινιγμός της προϊούσας διαφθοράς και κατάπτωσης της αθηναϊκής ηγεμονίας;

Ζητήματα σημασιολογικά - ερμηνευτικά XIII

- Κυριαρχία «μίσους», έντονη δυσπιστία και αντιπαλότητα μεταξύ «αυτού» και «ετέρου» - Έντονη αντιπαλότητα της Αθήνας με την Κόρινθο
- Αρνητική παρουσίαση των Κορινθίων (που εξισώνονται με την ακραία βάρβαρη Μήδεια) ή απαλλαγή τους από το κατά παράδοση έγκλημά τους και μετάθεσή του σε μια ακραία βάρβαρη γυναίκα (βλ. και κατηγορίες περί «δωροδοκίας» του Ευριπίδη από τους Κορινθίους, Σχόλ. Ευρ. Μήδ. 10);
- Μήδεια = Κόρινθος ή Μήδεια = Αθήνα ή Μήδεια = μη Έλλην;

Εικόνα 15:

Μήδεια, σκηνοθεσία: Σπύρος Ευαγγελάτος,
2013

Μήδεια: Γιώργος Κιμούλης

- *Ποια ή τι, είναι η Μήδεια; Είναι πλάσμα ζωντανό; Θεά; Πρόσωπο θεατρικού έργου που το παίζει μια ηθοποιός; Σύμβολο; Κείμενο; Το αρχαίο κείμενο; Μία σύγχρονη ανάπλασή του; Πολλά κείμενα; Λέξεις εκφερόμενες σε σκηνή ή λέξεις που τις διαβάσεις σε βιβλίο; Πώς τη μεταφράζουμε μέσα μας; Της εμφυσούμε ζωή ξαναγράφοντας καθένας προσωπικά το κείμενο; Και έχει η Μήδεια μόνο υπερβατική σημασία; [...] Ή μήπως είναι, τελικά, όπως και την προσδιορίζουν οι επιθυμίες της, όλα αυτά μαζί: ένας εξωστρεφώς προσανατολισμένος ήρωας, μία θεοειδής μάγισσα, και μία επί τα ένδον συγκλίνουσα γυναίκα και μητέρα; [...] Ως ψυχολογικό σύμβολο η Μήδεια, η μητέρα-τέρας, στη μυθολογία έχει πάρει πολλές μορφές. [...] Εκπροσωπεί το θήλυ που, αντί να σταθεί ως μητέρα προς το άρρεν τέκνο, το προκαλεί ανταγωνιστικά και καθίσταται παιδοκτόνος και όχι τροφός. [...] Η αιώνια σύγκρουση ανάμεσα στον άντρα και τη γυναίκα και πιο πολύ στην Αθήνα της εποχής του Ευριπίδη συνεπάγεται σύγκρουση ανάμεσα σε δημόσιο και ιδιωτικό βίο. Τα σύνορα δεν είναι σαφή, και οι γυναίκες τώρα μάχονται εν δήμω, όπως οι άντρες μάχονται εν οίκω. Οι επιπλοκές που υπονοούνται στον Ευριπίδη βρίσκονται σε πλήρη εξέλιξη.*

Σχέση με άλλες σωζόμενες τραγωδίες

- *Τραχίνιες* Σοφοκλή, *Μήδεια*, *Ιππόλυτος* Ευριπίδη: το θέμα του καταστροφικού (συζυγικού) έρωτα και της απιστίας (πρβλ. και *Άλκηστις*, *Ίων* Ευριπίδη)
- *Μήδεια*, *Ιππόλυτος*, *Εκάβη*: Ευριπίδειες τραγωδίες «θυμού» και εκδίκησης
- *Μήδεια*, *Βάκχες*: ευριπίδειες τραγωδίες «επιστροφής εξορίστου»
- *Αντιγόνη* Σοφοκλή – *Μήδεια* Ευριπίδη: (Κρέων – Κρέων / Άψυρτος / Πολυνείκης)

Σχέση με άλλες σωζόμενες τραγωδίες

- Τραγωδίες-δράματα* με παιδιά: *Αίας, Οιδίπους τύραννος* Σοφοκλή, *Άλκηστις**, *Μήδεια, Ηρακλείδες, Ανδρομάχη, Ηρακλής Μαινόμενος, Ικέτιδες, Τρωάδες, Ιφιγένεια εν Αυλίδι* Ευριπίδη
- Μορφές παιδοκτονίας σε σωζόμενες τραγωδίες: *Ηρακλής Μαινόμενος, Μήδεια, Βάκχαι* Ευριπίδη (παιδοκτονία), *Ιφιγένεια εν Αυλίδι, Τρωάδες, Εκάβη* (θυσία), *Ηρακλείδες, Φοίνισσαι* (αυτοθυσία), *Ίων, Οιδίπους Τύραννος* (έκθεση βρέφους)
- «Μανία» ήρωα: *Αίας, Ηρακλής Μαινόμενος, Ορέστης* (τρέλλα), *Βάκχαι* (θρησκευτική έκσταση), *Τραχίνιαι, Ιππόλυτος, Μήδεια* (παραφορά αισθήματος)

F. Macintosh, «Introduction: the Performer in Performance», στον τόμο Hall, Mackintosh, Taplin (eds): *Medea in Performance 1500-2000*, ό.π., σσ. 1-31:

- **Medea the Witch**
- **Medea the Infanticide**
- **Medea the Abandoned Wife**
- **Medea the Proto-Feminist**
- **Medea the Outsider**
- **Medea the Modern Amalgam**

Εικόνα 16: «Εθνικό Θέατρο», 1997. Σκηνοθεσία: Νικαίτη Κοντούρη
Καρνοφυλλιά Καραμπέτη (Μήδεια)

Τέλος Ενότητας

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο την αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «**Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση**» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών,
Αικατερίνη (Καίτη) Διαμαντάκου 2015.

«Το θέατρο της Αρχαιότητας Γ΄: Ευριπίδης. **Μήδεια**». Έκδοση: 1.0.
Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://eclass.uoa.gr/courses/THEATRE128/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:

- το Σημείωμα Αναφοράς
- το Σημείωμα Αδειοδότησης
- τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
- το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)

μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (1/4)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 1: *Μήδεια*, χορογραφία-σκηνοθεσία: Δημήτρης Παπαϊωάννου, 2008. Πηγή: <https://ardalion.wordpress.com/2008/06/15/medea-pompei/>

Εικόνα 2: *Μήδεια*, ΔΗΠΕΘΕ Πάτρας, σκηνοθεσία: Anatoli Vassiliev, 2008. Πηγή: https://camerastyloonline.wordpress.com/2008/08/19/san_ton_tayro_me_to_pontiki/

Εικόνα 3: : *Μήδεια*, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Τάκης Μουζενίδης, 1942. Πηγή: Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου – Οπτικοακουστικό υλικό, © Εθνικό Θέατρο 2008-2011, <http://www.nt-archive.gr/viewFiles1.aspx?playID=752&photoID=5076>

Εικόνα 4: *Μήδεια*, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Αλέξης Μινωτής, 1958. Πηγή: Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου – Οπτικοακουστικό υλικό, © Εθνικό Θέατρο 2008-2011, <http://www.nt-archive.gr/viewFiles1.aspx?playID=810&photoID=10784>

Εικόνα 5: *Μήδεια*, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Νίκος Χαραλάμπους, 1993. Πηγή: Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου – Οπτικοακουστικό υλικό, © Εθνικό Θέατρο 2008-2011, <http://www.nt-archive.gr/viewFiles1.aspx?playID=627&photoID=11781>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (2/4)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 6: *Μήδεια*, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Νικαίτη Κοντούρη, 1997. Πηγή: Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου – Οπτικοακουστικό υλικό, © Εθνικό Θέατρο 2008-2011, <http://www.nt-archive.gr/viewfiles1.aspx?playID=621&photoID=11656>

Εικόνα 7: *Μήδεια*, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Αλέξης Μινωτής, 1956. Πηγή: Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου – Οπτικοακουστικό υλικό, © Εθνικό Θέατρο 2008-2011, <http://www.nt-archive.gr/viewFiles1.aspx?playID=742&photoID=11255>

Εικόνα 8: *Μήδεια*, «Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος», σκηνοθεσία: Ανδρέας Βουτσινάς, 1990. Πηγή: Αρχείο του Κ.Θ.Β.Ε., <http://www.ntng.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=2&production=4707&mode=25&item=28538>

Εικόνα 9: *Μήδεια*, Κ.Θ.Β.Ε., σκηνοθεσία: Μίνως Βολανάκης, 1976. Πηγή: Αρχείο του Κ.Θ.Β.Ε., <http://www.ntng.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=2&production=3366&mode=25&item=26923>

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (3/4)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 10: *Μήδεια*, Κ.Θ.Β.Ε., 1973, σκηνοθεσία: Κωστής Μιχαηλίδης. Πηγή: Αρχείο του Κ.Θ.Β.Ε., <http://www.ntng.gr/default.aspx?lang=el-GR&page=2&production=3107&mode=25&item=26177>

Εικόνα 11: Ναός της Ακράϊας Ήρας στην Κορινθία. Πηγή: <http://www.mythicalpeloponnese.gr/wp-content/uploads/2012/12/%CE%97%CE%A1%CE%91%CE%99%CE%9F1.jpg>

Εικόνα 12: *Μήδεια*, σκηνοθεσία: Αντώνης Αντύπας, 2011. Πηγή: <http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=412324>

Εικόνα 13: *Μήδεια*, Θεατρικός Οργανισμός Κύπρου, σκηνοθεσία: Διαγόρας Χρονόπουλος, 1984. Πηγή: Σ. Γώγος, Κ. Γεωργουσόπουλος, Ομάδα Θεατρολόγων, *Επίδαυρος. Το αρχαίο θέατρο, οι παραστάσεις*, Αθήνα, 2002, σελ. 345.

Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (4/4)

Το Έργο αυτό κάνει χρήση των ακόλουθων έργων:

Εικόνες/Σχήματα/Διαγράμματα/Φωτογραφίες

Εικόνα 14: *Μήδεια*, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Στάθης Λιβαθινός 2003. Πηγή: Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου – Οπτικοακουστικό υλικό, © Εθνικό Θέατρο 2008-2011, <http://www.nt-archive.gr/viewfiles1.aspx?playID=254&photoID=9934>

Εικόνα 15: *Μήδεια*, σκηνοθεσία: Σπύρος Ευαγγελάτος, 2013. Πηγή: <http://www.avgi.gr/article/549721/o-giorgos-kimoulis-einai-i-mideia->

Εικόνα 16: *Μήδεια*, «Εθνικό Θέατρο», σκηνοθεσία: Νικαίτη Κοντούρη, 1997. Πηγή: Αρχείο του Εθνικού Θεάτρου – Οπτικοακουστικό υλικό, © Εθνικό Θέατρο 2008-2011, <http://www.nt-archive.gr/viewfiles1.aspx?playID=621&photoID=11687>